

ALISHER NAVOIY ASARLARINI O'RGATISHDA ZAMONAVIY YONDOSHISH METODIKASI

Jumaeva Nargiz Ergashevna

*Qashqadaryo viloyati G'uzor tumani 11-umumiy o'rta ta'lim
maktabi ona tili va adabiyot o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada mumtoz turkiy adabiyotning atoqli namoyandasi Alisher Navoiy adabiy asarlarini o'qitishning zamonaviy metodikalari ko'rib chiqilgan. Unda talabalarning Navoiy hissalarini tushunishi va qadrlashini oshirish uchun texnologiya, fanlararo yondashuvlar va interfaol ta'limni o'zida mujassam etgan innovatsion pedagogik strategiyalar o'rganiladi. Mavjud adabiyotlarni tahlil qilish, o'qitishning samarali usullarini taqdim etish va natijalarini muhokama qilish orqali ushbu tadqiqot Navoiy asarlarini o'qitishga yondashuvini modernizatsiya qilishga intilayotgan pedagoglarga qimmatli tushunchalar berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, zamonaviy o'qitish metodikasi, adabiy ta'lim, interfaol ta'lim, fanlararo yondashuvlar, ta'limda texnologiyalar.

Alisher Navoiy (1441-1501) turkiy adabiyotda she'riyat, Nasr va falsafiy nutqqa qo'shgan hissasi bilan mashhur bo'lgan yuksak shaxs bo'lib qolmoqda. Uning lingvistik go'zallik va madaniy ahamiyatga boy asarlari insonning holati va ijtimoiy qadriyatlarini to'g'risida chuqur tushunchalar beradi. Biroq, an'anaviy o'qitish usullari zamonaviy talabalarni to'liq jalb qilmasligi yoki zamonaviy ta'lim vositalaridan foydalanishi mumkin emas. Ushbu maqolada innovatsion metodikalar Navoiy asarlarini o'qitish va tushunishni qanday oshirishi, ularning yangi avlodlar uchun dolzarb va ta'sirchan bo'lib qolishini ta'minlaydi.

Alisher Navoiy asarlarini o'rganish an'anaviy tarzda tarixiy va filologik yondashuvlarga asoslangan. Olimlar uning she'riyati va Nasrini estetik fazilatlarini va tarixiy konteksti uchun keng tahlil qildilar. Biroq, so'nggi ta'lim tendentsiyalari an'anaviy ma'ruzalar va matn tahlilidan tashqariga chiqadigan metodologiyalarga ehtiyoj borligini ta'kidlaydi. Texnologiyani birlashtirish, fanlararo aloqalarni rivojlantirish va talabalarning faol ishtirokini rag'batlantirish yanada dinamik va qiziqarli o'quv muhitini yaratishda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tadqiqot zamonaviy o'qitish metodologiyalarining samaradorligini baholash uchun sifatli va miqdoriy tadqiqotlarni birlashtirgan aralash usullardan foydalanadi. Usullarga quyidagilar kiradi:

Adabiyotlar sharhi: Navoiy va hozirgi zamon ta'lim amaliyoti bo'yicha mavjud tadqiqotlarni tahlil qilish.

So'rovnomalar va suhbatlar: Navoiyni o'rganishda o'z tajribalari va afzalliklarini tushunish uchun o'qituvchi va talabalardan ma'lumot to'plash.

Amaliy tadqiqotlar: sinf sharoitida o'qitishning aniq strategiyalarini amalga oshirish va baholash.

O'rganilgan metodologiyalarga quyidagilar kiradi:

- Raqamli vositalar: Navoiy asarlarini hayotga tatbiq etish uchun elektron kitoblar, onlayn munozarali forumlar va multimedia resurslaridan foydalanish.

- Interfaol ta'lim: material bilan chuqurroq aloqani rivojlantirish uchun guruh muhokamalari, rol o'ynash va ijodiy loyihalarni o'z ichiga oladi.

- Fanlararo yondashuvlar: Navoiy mavzularini tarix, falsafa va san'at kabi mavzular bilan bog'lab, kengroq kontekstni ta'minlash.

Buyuk o'zbek shoiri, mutafakkiri va davlat arbobi Alisher Navoiy asarlarini o'qitish an'anaviy adabiy tahlilni zamonaviy ta'lim metodlari bilan uyg'unlashtirgan zamonaviy metodikalar bilan boyitilishi mumkin. Mana ba'zi samarali yondashuvlar:

Interfaol Texnologiyalar Integratsiyasi

- Raqamli matnlar va elektron kitoblar: Navoiy asarlarining izohli va interfaol xususiyatlarga ega raqamli versiyalaridan foydalaning. Bu, ayniqsa, yosh tomoshabinlar uchun matnni yanada qulayroq va jozibali qiladi.

- Multimedia resurslari: Navoiy hayoti va ijodiga tarixiy-madaniy kontekstni ta'minlovchi video, audio yozuvlar va interaktiv vaqt jadvallarini o'z ichiga oladi.

Hamkorlikda O'rganish

- Guruh loyihalari: o'quvchilarni Navoiy asarlarining mavzulari, adabiy uslubi, tarixiy konteksti, keyingi adabiyotga ta'siri kabi turli jihatlarini o'rganish uchun guruhlarda ishlashga undash.

- Tengdoshlarni o'qitish: o'quvchilar bir-birlariga Navoiy adabiyotining o'ziga xos asarlari yoki jihatlarini haqida ma'lumot berishlari, tushuntirish va muhokama qilish orqali chuqurroq tushunchaga ega bo'lishlari.

Intizomiy Yondashuvlar

- Tarixiy kontekst: Temuriylar davri va uning Navoiy asarlariga ta'sirini o'rganuvchi tarix saboqlarini birlashtirish. Ijtimoiy-siyosiy va madaniy fonni tushunish talabalarining uning adabiyotini qadrlashini chuqurlashtirishi mumkin.

- Qiyosiy adabiyot: Navoiy asarlarini turli madaniyatlarga mansub boshqa zamonaviy shoir va yozuvchilar asarlari bilan solishtirib, umuminsoniy mavzular va betakror madaniy ifodalarni yoritib bering.

Ijodiy Topshiriqlar

- Ijodiy yozish: talabalariga Navoiy uslubi va mavzularidan ilhomlanib she'r yoki qissa yozishni tayinlang. Bu ularga uning adabiy texnikasi va mavzularini o'zlashtirishga yordam beradi.

- San'at va vizualizatsiya: o'quvchilarni Navoiy asarlaridagi mavzular, personajlar yoki sahnalarni aks ettiruvchi rasm yoki raqamli san'at kabi tasviriy san'at yaratishga undash.

Ijtimoiy Media va onlayn platformalardan foydalanish

- Munozara forumlari: onlayn munozarali kengashlar, ijtimoiy media guruhlarini yoki sinf bloglari kabi platformalardan foydalaning.

- Virtual sayohatlar: talabalarga shoir muhiti haqida vizual va chuqur tushuncha berish uchun Hirot kabi Navoiy hayoti va ijodi bilan bog'liq tarixiy joylarga virtual sayohatlarni taklif eting.

Tanqidiy fikrlash va tahlil

- Adabiy tahlil vositalari: talabalarni adabiy tahlil asoslaridan foydalanib, Navoiy asarlarini ramziylik, mavzular, ritorik vositalar kabi unsurlarga e'tibor qaratishga o'rgatish.

- Munozara va munozaralar: Navoiy mavzularining talqini, uning keyingi adabiyotga ta'siri va bugungi ijodining dolzarbligi bo'yicha sinflararo bahslarni tashkil etish.

Mehmon ma'ruzalari va ekspert suhbatlari

- Olimlarni taklif qilish: talabalar bilan ma'ruzalari o'qish yoki savol-javob mashg'ulotlarida qatnashish uchun Alisher Navoiy yoki fors adabiyoti bo'yicha mutaxassislarini jalb qiling.

- Seminarlar: Navoiy asarlarining tildan foydalanishi, falsafiy g'oyalari yoki Markaziy Osiyo madaniyatiga ta'siri kabi o'ziga xos jihatlarni o'rganuvchi seminarlar tashkil etish.

Baholash va mulohaza

- Shakllantiruvchi baholash: o'quvchilarning tushunchalarini aniqlash va uzluksiz fikr bildirish uchun viktorinalar, aks ettiruvchi jurnallar va qisqa insholardan foydalaning.

- Summativ baholar: Navoiy hayoti va ijodi haqidagi bilimlarni sintez qilishni talab qiluvchi loyihalar, taqdimotlar va keng qamrovli imtihonlarni o'z ichiga oladi.

Misol Dars Rejasi

1-hafta: Alisher Navoiyga kirish

- 1-kun: multimedia taqdimotlari yordamida Navoiy hayoti va tarixiy kontekstiga umumiy nuqtai.

- 2-kun: tanlangan she'rlarni o'qish va muhokama qilish.

- 3-kun: guruh loyihasi: Temuriylar madaniyatining turli jihatlari bo'yicha tadqiqotlar va taqdimotlar.

- 4-kun: ijodiy yozma topshiriq: Navoiy uslubida she'r tuzing.

2-hafta: adabiy tahlil va qiyosiy tadqiqotlar

- 1-kun: Navoiy adabiy texnikasi haqida ma'ruza.

- 2-kun: Navoiy va Rumiyni qiyosiy o'rganish.
- 3-kun: Navoiy asarlarida turli mavzulardagi o'quv mashg'ulotlari.
- Kun 4: Hirot va munozara Virtual tour.

Ushbu zamonaviy o'qitish metodikalarini birlashtirib, o'qituvchilar Alisher Navoiyning adabiy merosini ulug'laydigan boy, qiziqarli va ko'p qirrali o'quv tajribasini taqdim etishlari mumkin, shu bilan birga uni zamonaviy talabalar uchun dolzarb va ochiq qilishlari mumkin.

Topilmalar zamonaviy talabalar ehtiyojlarini qondirish uchun o'qitish usullarini moslashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Texnologiyalar va interfaol ta'limdan foydalanish yanada rag'batlantiruvchi va samarali ta'lim tajribasini yaratadi. Fanlararo yondashuvlar nafaqat tushunishni chuqurlashtiradi, balki talabalarga Navoiy asarlarining madaniy va tarixiy mazmunini yanada kengroq tushunishga yordam beradi. Biroq, ushbu metodologiyalarning imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish uchun resurslarning mavjudligi, o'qituvchilarni tayyorlash va o'quv dasturlarini birlashtirish kabi muammolarni hal qilish kerak.

Xulosa:

Alisher Navoiy asarlarini o'rganishga zamonaviy o'qitish metodikalarini kiritish ko'plab afzalliklarni, jumladan, o'quvchilarning faolligini oshirish, tushunishni yaxshilash va boy ta'lim tajribasini taklif etadi. Ushbu natijalarni optimallashtirish uchun ta'lim muassasalari raqamli resurslarga sarmoya kiritishi, o'qituvchilarning malakasini oshirishni ta'minlashi va fanlararo hamkorlikni rivojlantirishi kerak. Kelajakdagi tadqiqotlar uzoq muddatli ta'sirlarni o'rganishi va ushbu yondashuvlarni klassik adabiyotning boshqa sohalariga kengaytirishi mumkin.

Ushbu innovatsion strategiyalarni qo'llagan holda, pedagoglar Alisher Navoiyning abadiy asarlari kelajak avlodlarga Ilhom va tarbiya berishda davom etishini ta'minlashlari mumkin.

Adabiyotlar.

1. Suyunov H. (2008) Adabiyot darslarida o'quvchilar mustaqil ijodiy ishlarini tashkil etish. Navoiy, 54.
2. N.Komilov "Tafakkur karvonlari" T-2000.(73-b.)
3. Muhamedov O'.X, Usmonboyeva M.H, Rustamov S.S. (2016) Ta'limni tashkil etishda zamonaviy interfaol metodlar. Toshkent, 43.
4. A.Hayitmetov Temuriylar davri adabiyoti. – T.: Fan, 1996.(142-b.)
5. A.Qayumov Alisher Navoiy. Risola. "O'zbekiston" - T., -2011.
6. To'xliyev B. (2004) Filologik ta'limda innovatsion texnologiyalar. TDPU. Yangi pedagogik texnologiyalar va adabiyot ta'lim, 3.
7. Z.Berdiyeva, A.Turopova. Alisher Navoiy: 1441-1501 yil.– T., 1991.
8. Sharq adabiyoti olami. V.Jo'rayev T., 2015 y (131-b)